

Praktijk onderbouw

Werkgroep Groels

BEWEGEN & DIDACTIEK

Noordhoff Uitgevers

CD-Rom/Audio

Bewegen & Didactiek

Praktijkboek onderbouw

Bewegen & Didactiek

Praktijkboek onderbouw

Werkgroep Groels

Eerste druk

Noordhoff Uitgevers, Groningen | Houten

Ontwerp binnenwerk: Studio Wolters-Noordhoff Groningen
Ontwerp omslag: Studio Wolters-Noordhoff Groningen
Omslagbeeld: Digital Stock
Fotografie voorwerp: John Welling

Eventuele op- en aanmerkingen over deze of andere uitgaven kunt u richten aan:
Noordhoff Uitgevers bv, Afdeling Hoger Onderwijs, Antwoordnummer 13,
9700 VB Groningen, e-mail: info@noordhoff.nl

6 7 8 9 10 / 14 13 12 11 10

© 2001 Noordhoff Uitgevers bv Groningen/Houten, The Netherlands.

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of enige andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever. Voor zover het maken van reprografische verveelvoudigingen uit deze uitgave is toegestaan op grond van artikel 16h Auteurswet 1912 dient men de daarvoor verschuldigde vergoedingen te voldoen aan Stichting Reprorecht (postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/reprorecht). Voor het overnemen van (een) gedeelte(n) uit deze uitgave in bloemlezingen, readers en andere compilatiewerken (artikel 16 Auteurswet 1912) kan men zich wenden tot Stichting PRO (Stichting Publicatie- en Reproductierechten Organisatie, postbus 3060, 2130 KB Hoofddorp, www.cedar.nl/pro).

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without the prior written permission of the publisher.

ISBN (ebook) 978-90-01-84958-0
ISBN 978-90-01-34958-5
NUR 183

Inhoud

Deel 1

Werkwijzer 10

- 1 Opzet van het boek 13**
 - 1.1 Leeftijdsindeling 4-5-6 en 6-7-8 jaar 14
 - 1.2 Indeling van het boek 14
 - 1.3 Opzet en inhoud van de delen 15
 - 1.4 Werkwijze voor de praktijk 17

- 2 Werkwijzer voor de praktijk 21**
 - 2.1 Leeftijdskenmerken 22
 - 2.2 Werken met de jongste kleuters 22
 - 2.3 Opvang en begeleiding van allochtone kinderen 24
 - 2.4 Lesgeefvaardigheden 24
 - 2.5 Bewegingsanalyse 25
 - 2.6 Correctie 26
 - 2.7 Hulpverleners 29
 - 2.8 Differentiatie 30
 - 2.9 Didactische aansturingsfactoren 31
 - 2.10 Werken in hoeken en banen 33

- 3 Werkwijzer voor de school 35**
 - 3.1 Organisatie binnen de school 36
 - 3.2 Gebruik van een methode 37
 - 3.3 Gebruik van een lessenplan 38
 - 3.4 Een eigen lessenplan 38
 - 3.5 Jaarplan voor de onderbouw 39

Deel 2

Grondvormen van bewegen 46

- 4 Klauteren 49**
 - 4.1 Wat is klauteren? 50
 - 4.2 Wat leert het kind? 50
 - 4.3 Welke fouten komen voor en hoe ga je daarop in? 51
 - 4.4 Hoe ga je hulpverleners? 52
 - 4.5 Hoe gebruik je de didactische aansturingsfactoren? 52
 - 4.6 Hoe organiseer je het lesonderdeel? 53
 - 4.7 Hoe blijft het veilig? 53
 - 4.8 Klauteren in hoeken en banen 54
 - 4.9 Vormen van klauteren 56
 - 4.10 Lesopeningen 58

- 5 Diepspringen 59**
 - 5.1 Wat is diepspringen? 60
 - 5.2 Wat leert het kind? 60
 - 5.3 Welke fouten komen voor en hoe ga je daarop in? 60
 - 5.4 Hoe ga je hulpverlenen? 61
 - 5.5 Hoe gebruik je de didactische aansturingsfactoren? 61
 - 5.6 Hoe organiseer je het lesonderdeel? 62
 - 5.7 Hoe blijft het veilig? 62
 - 5.8 Diepspringen in hoeken 63
 - 5.9 Vormen van diepspringen 65
 - 5.10 Lesopeningen 66

- 6 Balanceren 67**
 - 6.1 Wat is balanceren? 68
 - 6.2 Wat leert het kind? 68
 - 6.3 Welke fouten komen voor en hoe ga je daarop in? 68
 - 6.4 Hoe ga je hulpverlenen? 68
 - 6.5 Hoe gebruik je de didactische aansturingsfactoren? 69
 - 6.6 Hoe organiseer je het lesonderdeel? 70
 - 6.7 Hoe blijft het veilig? 70
 - 6.8 Balanceren in hoeken 70
 - 6.9 Vormen van balanceren 73
 - 6.10 Lesopeningen 76

- 7 Rollen 79**
 - 7.1 Wat is rollen? 80
 - 7.2 Wat leert het kind? 80
 - 7.3 Welke fouten komen voor en hoe ga je daarop in? 81
 - 7.4 Hoe ga je hulpverlenen? 82
 - 7.5 Hoe gebruik je de didactische aansturingsfactoren? 83
 - 7.6 Hoe organiseer je het lesonderdeel? 85
 - 7.7 Hoe blijft het veilig? 86
 - 7.8 Rollen in hoeken 87
 - 7.9 Vormen van rollen 91
 - 7.10 Lesopeningen 93

- 8 Duikelen 95**
 - 8.1 Wat is duikelen? 96
 - 8.2 Wat leert het kind? 96
 - 8.3 Welke fouten komen voor en hoe ga je daarop in? 97
 - 8.4 Hoe ga je hulpverlenen? 97
 - 8.5 Hoe gebruik je de didactische aansturingsfactoren? 99
 - 8.6 Hoe organiseer je het lesonderdeel? 101
 - 8.7 Hoe blijft het veilig? 101
 - 8.8 Duikelen in hoeken en banen 102
 - 8.9 Vormen van duikelen 106
 - 8.10 Lesopeningen 107

- 9 Steunspringen 109**
 - 9.1 Wat is steunspringen? 110
 - 9.2 Wat leert het kind? 110
 - 9.3 Welke fouten komen voor en hoe ga je daarop in? 110
 - 9.4 Hoe ga je hulpverleners? 111
 - 9.5 Hoe gebruik je de didactische aansturingfactoren? 111
 - 9.6 Hoe organiseer je het lesonderdeel? 112
 - 9.7 Hoe blijft het veilig? 113
 - 9.8 Steunspringen in hoeken en banen 113
 - 9.9 Vormen van steunspringen 114
 - 9.10 Lesopeningen 116

- 10 Schommelen en zwaaien 119**
 - 10.1 Wat is schommelen en zwaaien? 120
 - 10.2 Wat leert het kind? 121
 - 10.3 Welke fouten komen voor en hoe ga je daarop in? 121
 - 10.4 Hoe ga je hulpverleners? 122
 - 10.5 Hoe gebruik je de didactische aansturingfactoren? 122
 - 10.6 Hoe organiseer je het lesonderdeel? 124
 - 10.7 Hoe blijft het veilig? 124
 - 10.8 Schommelen en zwaaien in hoeken 125
 - 10.9 Vormen van schommelen en zwaaien 126
 - 10.10 Lesopeningen 126

- 11 Lopen 129**
 - 11.1 Wat is lopen? 130
 - 11.2 Wat leert het kind? 130
 - 11.3 Welke fouten komen voor en hoe ga je daarop in? 130
 - 11.4 Hoe ga je hulpverleners? 131
 - 11.5 Hoe gebruik je de didactische aansturingfactoren? 131
 - 11.6 Hoe organiseer je het lesonderdeel? 132
 - 11.7 Hoe blijft het veilig? 132
 - 11.8 Lopen in hoeken en banen 133
 - 11.9 Vormen van lopen 133
 - 11.10 Lesopeningen 136

- 12 Loopspringen 137**
 - 12.1 Wat is loopspringen? 138
 - 12.2 Wat leert het kind? 138
 - 12.3 Welke fouten komen voor en hoe ga je daarop in? 139
 - 12.4 Hoe ga je hulpverleners? 139
 - 12.5 Hoe gebruik je de didactische aansturingfactoren? 140
 - 12.6 Hoe organiseer je het lesonderdeel? 141
 - 12.7 Hoe blijft het veilig? 142
 - 12.8 Loopspringen in hoeken en banen 142
 - 12.9 Vormen van loopspringen 144
 - 12.10 Lesopeningen 147

- 13 Heffen en dragen 149**
- 13.1 Wat is heffen en dragen? 150
- 13.2 Wat leert het kind? 150
- 13.3 Welke fouten komen voor en hoe ga je daarop in? 150
- 13.4 Hoe ga je hulpverlenen? 150
- 13.5 Hoe gebruik je de didactische aansturingsfactoren? 150
- 13.6 Hoe organiseer je het lesonderdeel? 151
- 13.7 Hoe blijft het veilig? 151
- 13.8 Heffen en dragen in hoeken en banen 152
- 13.9 Vormen van heffen en dragen 152
- 13.10 Lesopeningen 155

Deel 3

Vang- en tikspelen 158

- 14 Didactische componenten 161**
- 14.1 Wat zijn vang- en tikspelen? 162
- 14.2 Wat leert het kind? 162
- 14.3 Welke fouten komen voor en hoe ga je daarop in? 162
- 14.4 Hoe ga je hulpverlenen? 162
- 14.5 Hoe gebruik je de didactische aansturingsfactoren? 163
- 14.6 Hoe organiseer je het lesonderdeel? 163
- 14.7 Hoe blijft het veilig? 164
- 14.8 Vang- en tikspelen in hoeken 164
- 14.9 Lesopeningen 165

- 15 Spelen voor de leeftijden 4-5-6 jaar 167**
- 15.1 Basis-tikspelen 168
- 15.2 Overloopspelen 170
- 15.3 Tikspelen met een vrije loopweg 170
- 15.4 Tikspelen met vrijplaatsen 171

- 16 Spelen voor de leeftijden 6-7-8 jaar 173**
- 16.1 Overloopspelen 174
- 16.2 Tikspelen met een vrije loopweg 174
- 16.3 Tikspelen met vrijplaatsen 175
- 16.4 Tikspelen met onderling samenwerkende tikkers 176

Deel 4

Balspelen en balvaardigheid 178

- 17 Didactische componenten 181**
- 17.1 Wat zijn balspelen en wat is balvaardigheid? 182
- 17.2 Wat leert het kind? 182
- 17.3 Welke fouten komen voor en hoe ga je daarop in? 183
- 17.4 Hoe ga je hulpverlenen? 184
- 17.5 Hoe gebruik je de didactische aansturingsfactoren? 185
- 17.6 Hoe organiseer je het lesonderdeel? 186
- 17.7 Hoe blijft het veilig? 186
- 17.8 Balvaardigheid in hoeken 186

- 18 Balvaardigheid voor de leeftijden 4-5-6 jaar 189**
 - 18.1 Vormen van rollen met de bal 190
 - 18.2 Vormen van gooien en mikken met bal op pittenzakje 190
 - 18.3 Vormen van stuiten met de bal 191
 - 18.4 Vormen van slaan met ballonnen 191

- 19 Balspelen voor de leeftijden 6-7-8 jaar 193**
 - 19.1 Spelen voor het oefenen van de individuele balvaardigheid 194
 - 19.2 Spelen voor het oefenen van het overgooien en vangen 195
 - 19.3 Spelen voor het oefenen van de bovenhandse strekworp 196

- 20 Balvaardigheid voor de leeftijden 6-7-8 jaar 197**
 - 20.1 Vormen van opgooien en vangen van de bal 198
 - 20.2 Vormen van stuiten met de bal 198
 - 20.3 Vormen van slaan tegen een bal 199
 - 20.4 Gooien met de bovenhandse strekworp 199

Deel 5

Bewegen op ritme en muziek 202

- 21 Didactische componenten 205**
 - 21.1 Wat is bewegen op ritme en muziek? 206
 - 21.2 Wat leert het kind? 206
 - 21.3 Welke fouten komen voor en hoe ga je daarop in? 206
 - 21.4 Hoe ga je hulpverleners? 207
 - 21.5 Hoe gebruik je de didactische aansturingsfactoren? 207
 - 21.6 Hoe organiseer je het lesonderdeel? 208
 - 21.7 Hoe blijft het veilig? 208
 - 21.8 Bewegen op ritme in hoeken 208
 - 21.9 Lesopeningen 208

- 22 Zangspelen 209**

- 23 Bewegen op ritme en touwtjespringen 223**

Werkwijzer

1

- 1 Opzet van het boek 13**
- 2 Werkwijzer voor de praktijk 21**
- 3 Werkwijzer voor de school 35**

Je gaat straks lessen bewegingsonderwijs geven aan groepen leerlingen in de onderbouw. Daarvoor heb je bronnen nodig, die je de nodige informatie verschaffen. Informatie over de werkwijze in de onderbouw en over de aanpak van 4-8 jarigen. In dit deel, de werkwijzer, geven we aan hoe het boek in elkaar zit en hoe je het kunt gebruiken. Zo kun je snel je weg in het boek vinden en zien hoe je de inhoud bij de voorbereiding en de uitvoering van de lessen kunt gebruiken.

Je krijgt enkele tips hoe je les kunt geven. Op deze manier hopen we een basis te geven voor een goede, enthousiaste toepassing van de vormen die we in deel 2, 3, 4 en 5 aanreiken. We gaan verder kort in op de organisatie van ons vak binnen de school, zodat de inhoud van de delen goed tot hun recht komt binnen de school als geheel.

Zo heb je een goede uitgangspunt om voor je leerlingen en jezelf tot kwalitatief goede lessen bewegingsonderwijs te komen.

Opzet van het boek

1

- 1.1 Leeftijdsindeling 4-5-6 en 6-7-8 jaar
- 1.2 Indeling van het boek
- 1.3 Opzet van de delen
- 1.4 Werkwijze voor de praktijk

Hoe ga je dit boek hanteren? Hoe vind je de weg in de hoeveelheid informatie? Hoe zijn de auteurs tot hun keuzes gekomen en wat moet je daarmee?

Om je wegwijs te maken in dit boek lichten we in dit hoofdstuk de opzet en de indeling toe. Op deze manier kun je snel met de delen 2, 3, 4 en 5 werken en weet je waar je op welke wijze informatie kunt vinden.

Om enig inzicht te geven in de plaats en functie van een les in het totale bewegingsonderwijs geven we een werkwijze voor de praktijk. De lessen in de onderbouw staan niet los van het vakgebied binnen jouw school. Een les is geen eenmalige gebeurtenis maar heeft een voorgeschiedenis en een vervolg. Aangezien dit boek een praktijkboek wil zijn tippen we deze problemen kort aan. Meer informatie vind je in het deel *Theorie en praktijk*.

■ ■ ■ 1.1 Leeftijdscategorie 4-5-6 en 6-7-8 jaar

De inhoud van dit boek heeft betrekking op de leeftijdscategorie 4 tot 8 jaar. De vormen, die je in jouw lessen kunt gaan aanbieden, hebben we weer opgesplitst in vormen voor 4-5-6 jaar en 6-7-8 jaar. De indeling van 4-5-6 jaar is ook gemaakt omdat wij van mening zijn dat deze kinderen elke dag bewegingsonderwijs behoren te krijgen. Voor de leeftijdscategorie 6-7-8 jaar is het in een groot aantal gevallen aanbevelenswaardig om ook vaker dan twee keer per week te zorgen voor lessen bewegingsonderwijs.

Het deel Praktijk Bovenbouw bestrijkt de leeftijdscategorie van 8 tot 12 jaar.

De overlapping in deze indeling geeft al aan dat het moeilijk is om aan te geven, welke stof en bewegingsvormen geschikt zijn voor welke leeftijd. Vaak is het ook zo dat de motorische en sociale vaardigheden van kinderen zich niet laten afmeten aan hun kalenderleeftijd. Het is ook mogelijk om over de leeftijdsgrens heen naar bewegingsvormen te zoeken. De verantwoordelijkheid voor deze keuze ligt uiteindelijk bij de lesgever en de school. Ook is het ten aanzien van de ononderbroken ontwikkeling van kinderen en het planmatig en doelbewust lesgeven noodzakelijk, om op de hoogte te zijn van wat er in de vorige groep is gedaan en wat de plannen in de volgende groep zijn. Jouw werk komt zo in een breder perspectief te staan. Wat nu aan de orde is moet straks een zinvol vervolg krijgen. We doen niet zomaar wat; er dient een doorgaande lijn te zijn.

■ ■ ■ 1.2 Indeling van het boek

Om te komen tot een overzichtelijk en bruikbaar boek voor het samenstellen en uitvoeren van jouw lessen hanteren we de volgende indeling:

Deel 1 – opzet van het boek

Hierin verantwoorden we de gemaakte keuzes en lichten we termen die we hanteren toe. Je vindt in dit deel ook een korte uitleg van de principes die we hanteren ten aanzien van het lesgeven en we geven enkele algemene tips voor de lessen. Deel 1 sluit aan op en is ten dele een samenvatting van het boek *Theorie en praktijk*. De delen 2, 3, 4 en 5 geven de werkvormen die je in je les kunt toepassen.

Deel 2 – grondvormen van bewegen

In dit deel gaan wij uit van de grondvormen van bewegen betreffende het onderdeel gymnastiek. We geven een zo breed mogelijk aanbod van bewegingsvormen, die je op jouw eigen wijze met de klas kunt hanteren.

Deze bewegingsvormen zijn bedoeld als basis van waaruit je door middel van differentiatie tegemoet kunt komen aan de vraag van je leerlingen. Deze differentiatie kun je tot stand laten komen door te spelen met de didactische aansturingsfactoren.

Deel 3 – vang- en tikspelen

We beginnen bewust met de vangspelen, omdat dat voor de jongere kinderen een concrete actie inhoudt. Daarna volgt de opbouw van de speelmogelijkheden van de kinderen.

Deel 4 – balspelen en balvaardigheden

Bij de jongste kinderen gaan we uit van de uitnodigende functie van een bal. Het probleem van samenspelen en van een functionele, goede hantering van een bal komt daarna aan de orde. Dit doen we vooral door vormen van spelen aan te bieden, die enerzijds aantrekkelijk zijn voor het kind en anderzijds het beoogde doel, samenspelen en een goede technische hantering van een bal, bewerkstelligen.

Deel 5 – bewegen op ritme en muziek

Bewegen op ritme en muziek en dan vooral de zangspelen, had en heeft een belangrijke plaats in het bewegingsonderwijs in de groepen 1, 2 en 3, 4. In dit deel vind je nieuwe zangspelen, die allemaal – naast het plezier in bewegen op ritme en muziek – een eigen doel hebben. Naast deze nieuwe zangspelen kun je de klassieke vormen blijven toepassen. De nieuwe spelen zijn voor ons ontwikkeld door Monique Harteveld en Jaap Rooymans. Wij geven ook vormen van bewegen op ritme, die bijdragen aan de ontwikkeling van de kinderen.

■ ■ ■ 1.3 Opzet en inhoud van de delen

Dit boek bestaat uit vijf delen.

Deel 1

Dit deel bevat een korte verantwoording en gaat in op de toepassing en het gebruik van dit boek. Voor de nadere theoretische/praktische uitwerking van de didactische, methodische en pedagogische facetten van het lesgeven kun je het boek *Bewegen en Didactiek – Theorie en praktijk* raadplegen.

Deel 2

In dit deel werken we de grondvormen van bewegen uit. Achtereenvolgens komen de volgende vormen aan de orde:

- 1 klauteren
- 2 diepspringen
- 3 balanceren
- 4 rollen
- 5 duikelen
- 6 steunspringen
- 7 schommelen en zwaaien
- 8 lopen
- 9 loopspringen
- 10 heffen en dragen.

We doen dat door allereerst aan te geven wat deze bewegingsvorm voor het kind kan betekenen. Je kunt je, als je dit hebt bestudeerd inleven in wat jouw leerlingen beweegt en welke emoties dit kan oproepen. Daarna geven we de essentie van de beweging weer en vervolgens hoe je zou kunnen hulpverlenend. Daarna geven we je een aantal mogelijkheden om door middel van didactische aansturingfactoren (DAF's) te komen tot differentiatie en om het spannender, makkelijker of moeilijker te maken. Door middel van de DAF's kun je ook komen tot hulp bij het verbeteren van de beweging.

Het corrigeren van de beweging werken we, specifiek voor elke grondvorm, verder uit. De voor een bewegingsvorm specifieke organisatie en veiligheidsmaatregelen komen daarna aan bod.

Er wordt aandacht besteed aan het werken in hoeken en groepen met deze bewegingsvorm en aan een combinatie met andere grondvormen. Ten slotte wordt de grondvorm methodisch uitgewerkt en geven we voor deel 1 de lesopeningen die bij het onderdeel en de organisatie passen.

Elk hoofdstuk heeft de volgende opbouw:

- 1 wat is de grondvorm technisch gezien?
- 2 leerdoelen voor deze grondvorm
- 3 fouten en correctie
- 4 hulpverlening
- 5 differentiatie door middel van didactische aansturingsfactoren
- 6 organisatie
- 7 veiligheidsaspecten
- 8 werken in hoeken
- 9 vormen van de grondvorm
- 10 lesopeningen.

Deel 3

Deel 3 behandelt de vang- en tikspelen en geeft een aantal spelen, die met kinderen van 4-8 jaar gespeeld kunnen worden. We hebben deze ingedeeld in basistikspelen, overloopspelen en spelen met een vrije loopweg en met vrijplaatsen. Voor de leeftijdscategorie 6-7-8 jaar komen daar dan nog de spelen met samenwerkende tikkers bij. Voorafgaande aan de spelvormen gaan we in op een aantal didactische componenten, zoals de kenmerken van vang- en tikspelen, de moeilijkheidsfactoren en de organisatievorm.

Deel 4

Hierin behandelen we de balspelen en de balvaardigheid. Deel 4 is als volgt opgebouwd:

Als hoofdthema van het goed hanteren van de bal nemen we het werpen. In de bovenbouw leggen we het accent op het vangen van de bal. Het kunnen vangen en werpen van de bal veronderstelt een vorm van samenwerken en betrokkenheid op elkaar, die in de onderbouw nog onvoldoende aanwezig is. Wie in de onderbouw met zijn groep al zo ver is dat dit thema planmatig aan de orde kan komen, raadpleegt dan het boek *Praktijk Bovenbouw*. Aandacht wordt besteed aan die vormen, die de oog-handcoördinatie bevorderen. Aan de orde komen daarbij: de ontwikkeling van de voorkeurshand en het voorkeursbeen, de ontwikkeling van het ruimte- en tijdsbesef en het economisch bewegen.

Voor alle vormen en spelen schenken we aandacht aan een aantal didactische componenten, waar je tijdens de les rekening mee houdt. Dit zijn factoren die ook een rol spelen bij de voorbereiding van de les. Het zijn dezelfde items als in deel 2 per grondvorm zijn uitgewerkt en gelden voor elk te geven onderdeel.

Om de doelen te kunnen realiseren beschrijven we vormen van balvaardigheid voor kinderen van 4-5-6 jaar. De meeste vormen worden aangeboden op speelse wijze. De kinderen van 6-7-8 jaar kunnen al gaan samenwerken. Daarom beginnen we nu met balspelen, die de

vaardigheden ontwikkelen. Daarna geven we specifieke vormen om tot een goede, technische hantering van het materiaal te komen.

Deel 5

Deel 5 gaat in op bewegen op ritme en muziek.

In hoofdstuk 1 besteden we aandacht aan de didactische componenten, die van belang zijn om de doelen van dit onderdeel goed tot hun recht te laten komen. We houden expliciet rekening met de volgende doelen: het benoemen van lichaamsdelen en bewegingen, het samenwerken in een kring en in een rijtje, het ontwikkelen van het gevoel voor muziekindeling, het rekening houden met de maatvoering en de strofelenlengte. Wij gaan ervan uit dat de traditionele zangspelen bekend zijn of makkelijk op te zoeken zijn. Daarom hebben we gezocht naar nieuwe zangspelen, die je mogelijkheden uitbreiden. Ten slotte besteden we aandacht aan het bewegen op allerlei ritmes en met diverse materialen.

De hoofdstukken zijn geïllustreerd met foto's, die de beleving van de kinderen en de essentie van de beweging weergeven. De tekeningen geven informatie over de organisatie en de uitgangssituatie. De plaats van de lesgever is ingetekend en wel zo dat daarmee de plek wordt aangegeven waar hij het beste overzicht heeft over de situatie. De bedoeling is echter niet om daar te blijven staan maar dit als uitgangspositie te nemen om je vandaar uit op een goede en verantwoorde wijze door het lokaal te bewegen. Dit doe je zo dat je overzicht houdt over de hele groep; je zult je dan ook vaak langs de buitenkant van het lokaal bewegen. Dit is helaas niet in een tekening vast te leggen.

In alle delen zul je tekst aantreffen die cursief gedrukt is en inspringt. De bedoeling van deze tekst is om de lesgever tips te geven bij de toepassing van de bewegingsvorm.

Ten aanzien van de lesopeningen willen we opmerken dat we niet alle mogelijkheden hebben kunnen opnemen. Je kunt voor een uitbreiding van je mogelijkheden ook bij andere grondvormen zoeken. Voor lesopeningen bij spellessen kun je ook in het deel 2 – Grondvormen van bewegen – zoeken.

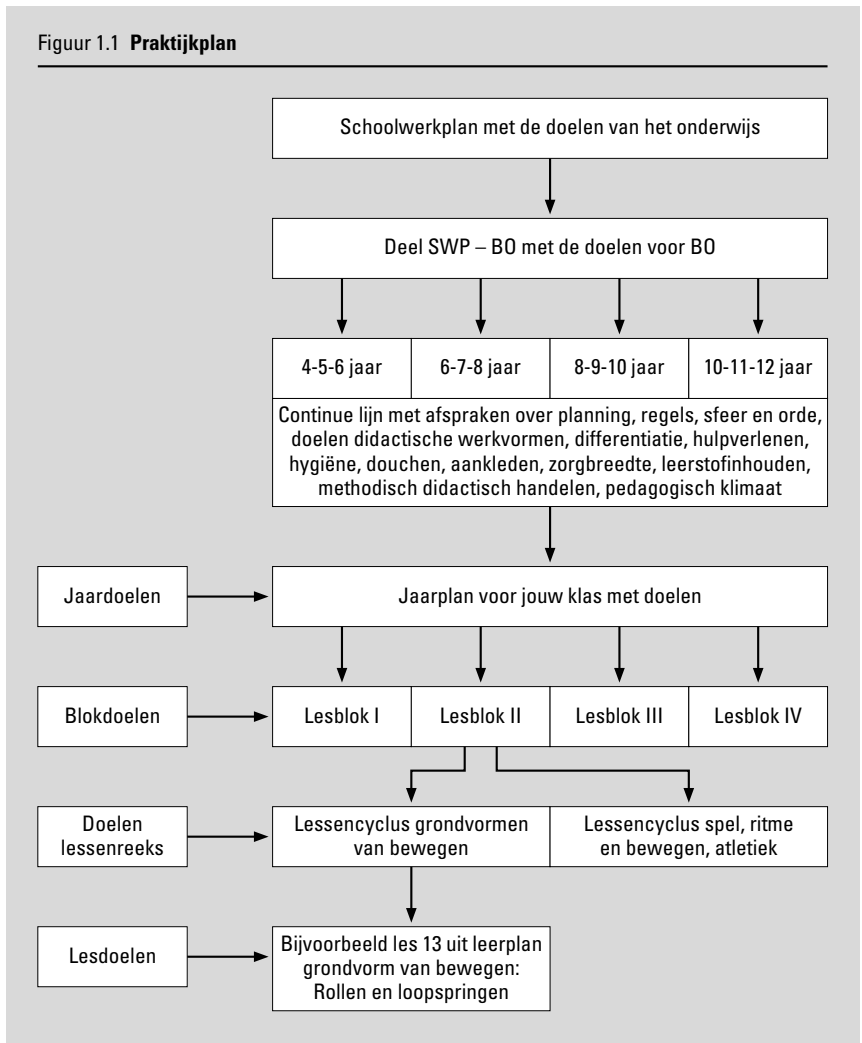
■ ■ ■ 1.4 Werkwijze voor de praktijk

Jij wilt je lessen bewegingsonderwijs op verantwoorde wijze geven. Dat is alleen mogelijk als je (als team), met als basis het schoolwerkplan, een deelschoolwerkplan bewegingsonderwijs hebt of gaat ontwikkelen. Het belangrijkste voor jouw werk is je praktijkplan, dat bestaat uit lesblokken en lessenseries. In het volgende schema is aangegeven hoe zo iets in elkaar kan zitten.

In een ideale situatie is deze planning door jezelf, in samenwerking met het schoolteam, gemaakt. Als basis voor een plan kun je in dit boek opgenomen plannen gebruiken. Door verschillende oorzaken is deze situatie soms niet haalbaar. Dan kun je beter uitgaan van bestaande plannen. Dat is altijd beter dan 'maar wat doen'.

Als je een bestaande methode of ons lessenplan volgt zul je meestal aanpassingen moeten doen om tegemoet te komen aan de groep kinderen waarmee je werkt, in deze specifieke situatie en accommodatie. Dat

Figuur 1.1 **Praktijkplan**

kun je doen door in dit boek te zoeken naar de gekozen bewegingsvorm, die in de lessenreeks aan de orde komt.

Je kiest, afhankelijk van de beginsituatie, die vorm waar je mee wilt gaan werken. Door te kijken naar de mogelijkheden kies je voor een vorm waarin je de les gaat geven. Wordt het een standaardles of kies je voor de aanbieder in hoeken? Welke didactische aanstuuringsfactoren kies je om te komen tot differentiatie? Op welke manier kun je tegemoetkomen aan de verschillen tussen kinderen?

Antwoorden op deze vragen kun je in de rest van dit boek vinden. Verder kun je in het boek *Theorie en praktijk* de nodige ondersteunende informatie vinden.

Hierna volgt een voorbeeld van deze werkwijze:

In jouw lessenplan staat een serie lessen rond het thema rollen. Het is de eerste les met jouw groep en je wilt de koprol doen. Je hebt de situatie in het lokaal goed voor ogen. De groep telt 26 kinderen van 6-7 jaar. Je weet dat ze bij jouw collega al gerold hebben vanaf een verhoging en een aantal leerlingen maakt de rol al op de mat.

Je gaat nu na met welke vormen je wilt beginnen en dat doe je door in dit boek bij deel 2, hoofdstuk 4 te kijken welke mogelijkheden er zijn. Aan de hand daarvan beslis je dan hoe je zult beginnen.

Je kiest ervoor om in groepen/hoeken te gaan werken waarbij in ieder geval gerold zal worden vanaf een verhoging. Zie figuur 1.2.

Figuur 1.2

Je gaat nu voor jezelf na welke aansturingsfactoren je kunt gebruiken om de situatie voor elk kind boeiend te houden of te maken. Elk kind heeft immers recht op een eigen leerervaring. Je kunt hierbij denken aan verandering van de plaats van werken. De leerling schuift door naar de volgende situatie. Je kunt hogere technische eisen gaan stellen aan die kinderen die op een turnvereniging zitten. Je zou voor hen een hogere mat kunnen neerleggen.

Een les wordt dus niet alleen 'smal' voorbereid door een vorm te kiezen, maar ook 'breder', dat wil zeggen dat je stof paraat moet hebben om makkelijkere of moeilijker vormen aan te kunnen bieden. Ben je een ervaren lesgever dan creëer je deze veranderingen voor de kinderen door creatief te spelen met de didactische aansturingsfactoren.

Een les staat niet op zichzelf, maar maakt deel uit van een serie lessen. Een serie lessen die is samengesteld met een einddoel, gericht op resultaat op motorisch gebied of gericht op een thema uit een van de doelen uit ons vakgebied.

Je geeft dus nooit 'zomaar' een les. Het verleden bepaalt wat de beginsituatie is van de groep kinderen die jij gaat lesgeven. De resultaten van de vorige les bepalen de doelen voor deze les. De plaats van de les in de lessenreeks en het einddoel bepalen de inhoud en het karakter van deze les. Zie figuur 1.3.

Figuur 1.3 Model van een les bewegingsonderwijs naar Van Gelder (1979)

